

Vrijheid kan van links komen

Klaas Mulder

Augustus 2023 (dus voor de Tweede Kamerverkiezingen die door de PVV werden gewonnen)

Praatpapier! Reacties naar info@klaasmulder.com. *Doorsturen mag, wel graag even aan mij doorgeven wie het gekregen heeft.*

Bij de komende verkiezingen staat er echt iets op het spel. Er zijn partijen die serieus werk willen maken van de strijd tegen klimaatverandering. En er zijn partijen waarvoor het allemaal niet te snel mag gaan. En precies die partijen zouden wel eens gemakkelijker een meerderheid kunnen behalen en de koers van Nederland gaan bepalen, mede door de steun van bevolkingsgroepen die traditioneel tot de linkse achterban behoren. Is het mogelijk om van de ‘volkse’ Nederlander weer een linkse kiezer te maken? En hoe halen we de thuisblijvers terug? Mulder denkt dat het kan. Maar het vraagt nogal wat zelfinzicht van progressief Nederland.

“Ik snap er niets van waarom gewone mensen niet op linkse partijen stemmen”, bekende Lisa Westerveld onlangs in een interview met De Gelderlander. Er zijn weinig progressieve politici die het zo eerlijk zouden toegeven, maar inderdaad, het lijkt er sterk op dat ze niet (kunnen) begrijpen waarom vrachtwagenchauffeurs, zorgpersoneel of mensen met een uitkering wegblijven bij de verkiezingen of stemmen op een partij die buitenlanders de schuld geeft van hun misère. En omdat we het niet begrijpen schieten we snel in de overtuigingsmodus. We vertellen wat we vinden, maar we vergeten te zoeken naar antwoorden op hun vragen.

Ik weet niet zeker of ik het wel snap. Maar ik heb zo mijn vermoedens. En als die vermoedens kloppen, dan heb ik ook een oplossing waarmee we de volkse kiezer kunnen terughalen naar de linkse politiek. In dit artikel zal ik die vermoedens onderzoeken en die oplossing schetsen. Maar eerst zal ik iets moeten vertellen over de herkomst van die ideeën.

Mijn vermoedens zijn ontstaan op het nogal kronkelige pad van mijn arbeidsverleden. Ik werkte in zo’n beetje alle deelgebieden van de publieke sector, en was daar in de gelegenheid om zowel de beslissers als de burgers heel goed te leren kennen. Vaak waren dat de burgers die niet vooraan hadden gestaan toen het geluk werd uitgedeeld: vluchtelingen en andere migranten, en hun kinderen, bewoners van probleemwijken, de illegale bewoners van vakantieparken, studenten met een te volle rugzak. In bijna al mijn functies mocht ik beleidsmakers bijpraten over de verhalen uit de rafelranden van ons land. En bijna altijd merkte ik dat de macht-hebbers heel eigen beelden hadden van de gevolgen van hun beslissingen. Die immers zo goed bedoeld waren.

Buikpijndossiers

Als onderzoeker, adviseur, docent en afstudeerbegeleider kreeg ik ook de kans om allerlei buikpijndossiers te bestuderen. Ik kon niet anders dan concluderen dat er een stevige prestatie-crisis is in bijna alle dossiers waar publieke professionals in de lead zijn. Ik zag hoe de woningnood verergerde door de keuzes die corporaties en overheden maakten. Ik zag de mentale gezondheid van jongeren achteruit hollen, mede door de uiterst onhandige manier waarop scholen reageerden op Corona¹. Er was de neergang in de jeugdzorg, de wachtlijstproblematiek (en effectiviteitsproblematiek) in de geestelijke gezondheidszorg. De ravage in de inburgering.

¹ Leraren werkten heel hard aan het oplossen van educatieve vraagstukken, terwijl er vooral een sociaal vangnet gespannen had moeten worden. Thuisonderwijs werd heel eenzaam onderwijs, nog sterker gestuurd vanuit leerdoelen dan klassikaal onderwijs. En daarmee nog meer vervreemdend.

In de media was er volop aandacht voor de crisis in het vertrouwen in de overheid, en bijna altijd werden de Toeslagenaffaire, de aanpak van Corona en het gedraai van politici genoemd als redenen voor dat afkalvende vertrouwen. Zonder dat tegen te willen spreken, haal ik uit de dossiers die ik bestudeerde en uit de gesprekken die ik voerde met de klanten van de verzorgingsstaat het gevoel dat de pijn veel dieper zat. Boze burgers kennen de overheid niet alleen uit de krant, maar leven een leven waarin ze elke dag weer contact hebben met de vertegenwoordigers van de verzorgingsstaat. En dat contact is veel te vaak een niet zo prettig contact. Het gaat over dingen die 'van iemand' moeten zonder dat goed is uit te leggen waarom het moet, en over dingen die 'van iemand' niet mogen terwijl er zoveel goede redenen waren om het wel te doen. Deze mensen kennen de overheid vooral als verbieder en verplichter.

Dat geldt met name voor kinderen, jongeren en hun ouders. Elk mens brengt zo'n 14.000 uur van zijn leven door in de institutionele omgeving van leerplichtig onderwijs. We moeten open staan voor de gedachte dat de weerzin tegen systemen en tegen publieke professionals ontstaat op de plek waar je je al die jaren hebt moeten melden. Iets vergelijkbaars geldt voor woningzoekenden, die weliswaar wordt aangepraat dat huisjesmelkers hun ellende hebben veroorzaakt, maar die snel genoeg door hebben dat de woningnood voor bijna 100% het gevolg is van publieke keuzes. Ik ontdekte dat op 93% van de Nederlandse grond niet gewoond mag worden, zelfs niet op bijna de helft van de kavels die als bouwgrond verkocht worden (maar als tuin moet worden ingericht). De term 'eigen grond' doet geen recht aan het feit dat je daarmee bijna niets mag. Het gevoel om 'gepiepeld' te worden zag ik bij al die jonge mensen die alleen carrière kunnen maken door een gestandaardiseerde opleiding te volgen, waarin het soms jaren duurt voordat je eigenlijk eens de dingen mag gaan leren waarvoor je gekomen bent.

Ik besloot een stevig boek te gaan schrijven over de vraag waarom er in zoveel publieke sectoren zoveel klanten rondlopen die niet gekregen hebben wat ze nodig hadden. In **Foutje moet kunnen, hoe macht-hebbers beslissen over wonen, zorg en welzijn**, kijk ik naar de patronen in de besluitvormingsmechanismen in sectoren waar meer dan de helft van ons belastinggeld naartoe gaat.

Ik schreef het boek niet om publieke professionals te jennen, maar omdat het me aan het hart gaat dat de progressieve gemeenschap van weldenkende (of moeten we zeggen wel denkende) mensen de grip op de samenleving dreigt kwijt te raken. En daardoor compleet weggestemd worden bij verkiezingen. **Als mensen van goede wil achterin de Tweede Kamer moeten plaatsnemen is dat niet goed voor de wereld.**

En daarom moeten we echt op zoek naar het antwoord op de vraag van Westerveld: waarom stemmen gewone mensen niet op linkse partijen? En moeten we bereid zijn om onze eigen koers te verleggen als blijkt dat gewone mensen daar goede redenen voor hebben.

Wordt zoals ons

Er zijn verschillende pogingen gedaan om deze mensen zelf te laten benoemen waar hun weerzin tegen links, of hun voorkeur voor andere stromingen vandaan komt. Helaas is onderzoek op basis van enquêtes niet heel geschikt om gedrag te verklaren. Wat mensen 'zeggen dat ze denken dat ze vinden' is niet altijd hetzelfde als wat ze zouden doen als ze iets te kiezen hadden. In de woorden van autopionier Henry Ford: als ik mensen gevraagd had wat ze wilden hadden ze een sneller paard gewild. Het is ook lastig om als overheid antwoorden te krijgen van mensen die hun vertrouwen in instanties kwijt zijn, en mogelijk zelfs last hebben van flinke trauma's.

Daarom is er iets te zeggen voor iets dat je 'patroon-analyse' zou kunnen noemen: zijn er mechanismen in de manier waarop publieke instituten werken die een verklaring zouden kunnen

bieden voor het gedrag van ontevreden klanten? Zijn er patronen in de bejegening van mensen? Kan er sprake zijn van 'toxische' relaties en omgevingen, of ten minste, voor omgevingen die toxisch zijn voor deelnemers met een bepaalde gevoeligheid?

Wie de geschiedenis van de verzorgingsstaat bestudeert weet dat zulke patronen er zijn. Een socialistisch voorman gaf eens toe, dat de scheidslijn tussen verheffing en vernedering soms een heel dunne is. De beweging die zichzelf als sociaal-democratisch labelt heeft een neiging om uit te dragen wat het volk zou moeten willen. Misschien zou het etiket 'sociaal-aristocratisch' beter passen bij het streven om gewone mensen te veredelen door ze in contact te brengen met kunst en literatuur, ze mee te nemen in de natuur of ze op reis te sturen naar vreemde beschavingen. Als kind van AJC-ouders en kleinkind van een Arbeiders Radio Zendateur, een voorzitter van een Rode Vrouwenafdeling en een als boerenzoon begonnen hoofd der basisschool ken ik het arbeidersparadijs van binnenuit. Mensen vinden het niet leuk als ik het zeg, maar een avondje publieke omroep lijkt veel meer op een soireetje aan het hof van Versailles dan we vaak denken. Dat is ook geen wonder als we ons realiseren dat het vroege socialisme zich vormde tijdens de periode van Restauratie na de val van Napoleon. De beweging werd geïnspireerd, en soms ook geleid door mensen die deel uitmaakten van de aristocratische bovenlaag. Het 'wordt-zoals-ons'-principe, dat nu nog steeds leidend is in de manier waarop schoolprogramma's worden samengesteld, is gebaseerd op de verlicht-aristocratische way of life van mensen als Von Humboldt, Schiller, Kohnstam, Roland Holst en Kloos. Misschien dachten ze op te komen voor 'het volk', maar ze kwamen er zeker niet uit voort.

Maar het is precies deze 'wordt-zoals-ons'-houding die uiterst irritant is voor mensen die de lees- en schrijfwedstrijd nooit zullen winnen. Als mijn opa beter was geweest in ploegen en zaaien dan in taal en rekening had hij nooit tot de Haagse stadsadel kunnen toetreden. De mantra van gelijke kansen verhuult dat het altijd om gelijke kansen op een schrijvend beroep gaat. In mijn hoorcolleges gebruikte ik vaak het beeld van de triatlon, waar duizend deelnemers het water inspringen om één van de honderd fietsen te bemachtigen die klaarstaan voor een ritje naar een rijk en succesvol leven. Dan kan je nog zoveel geld aan schoolzwemmen uitgeven, zolang je geen serieus bod hebt voor de verliezers – en ze zelfs de schuld aanpraat voor hun eigen falen – weet je dat een grote groep mensen het casino van de verzorgingsstaat gaat verlaten met een stevig wantrouwen tegen de mensen die deden of iedereen kon winnen.

We weten allang dat er een heel gemakkelijke oplossing voor dit vraagstuk is, maar die vraagt van beslissers om hun eigen way-of-life niet als enige maatstaf te hanteren. Hoeveel succesvoller zou het integratiebeleid kunnen zijn als iedere migrant mag kiezen uit vier succesroutes: goed in Nederlands, goed in Engels, goed in Ict en/of goed in een ambacht? Met in het laatste geval een beetje friendly dutch om leuk te kunnen samenleven? Dat is een hele andere insteek dan in het huidige inburgeringsbeleid, waarbij beslissers niet verder kwamen dan zichzelf als norm te nemen ('alles begint met – onze – taal') en een soort kneuzenronde in te richten voor degenen die nooit op ons gaan lijken.

Het recht op vrijheidsbeperking

Bij bijeenkomsten over mijn boek met progressieve professionals bleek dat ze bijna allemaal witheet werden over mijn suggestie dat Nederland voor een grote groep 'anderse mensen' een zeer onvrij land is. Professionals zien zichzelf bijna nooit als macht-hebber. Dat zelfs zo iets als een verplichte literatuurlijst in het Hbo in feite een opsomming van verplichtingen en verboden is wil er meestal niet in.

We herinneren ons nog de uitspraak van Rutte toen hem tijdens een persconferentie gevraagd werd waarom zijn regering niet koos voor een nog veel strenger lock-down beleid, naar het voorbeeld van

Nieuw-Zeeland: “In zo’n land wil ik niet leven.” Later schreef een NRC-journalist dat de Coronamaatregelen de grootste vrijheidsbeperking sinds de Tweede Wereldoorlog was. En ja, dat is wat je denkt als je altijd aan de goede kant van onvrijheid hebt geleefd. Als je naar een school geweest bent die ontworpen was door en voor mensen zoals jij. Als je een baan hebt voor de NRC, en een hypotheek hebt gekregen voor veel meer woonruimte dan je dagelijks nodig hebt. Dan wel. Dan vind je drie maandjes avondklok ‘de grootste vrijheidsbeperking sinds de Tweede Wereldoorlog’.

Max Weber benoemde ooit al dat de Staat beschikt over twee monopolies die niet kunnen worden ingezet door organisaties buiten de overheid: het belastingmonopolie en het geweldsmonopolie. In Foutje moet kunnen ga ik uitgebreid in om de verwevenheid van die twee monopolies. Bij geweld denken we vaak aan justitie, politie en defensie, maar feitelijk strekt het geweldsmonopolie zich uit tot elk verbod, elke verplichting en elke versperring die door vertegenwoordigers van de overheid kunnen worden opgelegd en die onder dreiging van strafmaatregelen kunnen worden afgedwongen. Het grondbeleid, het belastingstelsel, de leerplicht, de inburgeringsplicht, het zijn in essentie ‘gewelddadige’ sectoren.

Anders dan we vaak denken is het mandaat om vrijheidsbeperkende beslissingen te nemen helemaal niet bij de gekozen volksvertegenwoordiging belegd, maar bij de uitvoerders van de dienstverlening. De politiek heeft nauwelijks invloed op de inrichting van Hbo-opleidingen (en zelfs de onderwijsinspectie mag zich er nauwelijks mee bemoeien), terwijl de professionals in deze opleidingen doorlopend beslissingen mogen nemen die bepalend zijn voor het huidige en toekomstige welzijn van de studenten en van de burgers waaraan ze later hun diensten gaan leveren. Wat je leert (en wat niet), waar je het leert (en waar niet), de mensen waarmee en waarvan je leert (en de mensen die je niet zult tegenkomen), de methodieken die je moet gebruiken, of je mag blijven (of niet), het wordt allemaal bepaald door een uiterst selecte groep van publiek gemandateerden.

In alle publieke sectoren zijn het de uitvoerders zelf die bepalen wat urgent is, welke doelen gehaald moeten worden, met welke instrumenten, met welke uitvoerders, en tragisch genoeg mag deze groep meestal ook zijn eigen evaluaties uitvoeren en beoordelen. En mocht zo’n evaluatie aantonen dat de prestaties ondermaats zijn, dan is het vaak dezelfde groep die mag beslissen dat dat eigenlijk allemaal niet zo heel erg is. Uitvalpercentages tot boven de 50%, signalen van onderkwalificatie uit de arbeidsmarkt (wel een diploma, niet geschikt) en zeer zorgwekkende aantallen jonge mensen met ernstige mentale problemen (en twee keer zoveel suïcides als buiten het onderwijs!), het leidt zelden tot meer dan het instellen van een paar vangnetmaatregelen. Het is makkelijker om een extra schoolpsycholoog aan te stellen dan aan docenten te vragen om die powerpoint van twaalf jaar geleden niet meer te gebruiken.²

Een gestolen jeugd

Als we terug gaan naar de hoofdvraag van dit artikel, hoe halen we de volkse kiezer terug naar links, dan zullen we moeten inzien dat elke imperfectie van de verzorgingsstaat een groep slachtoffers in de armen van rechts jaagt. Boze burgers zijn door ons boos gemaakt. Misschien dat ze daarna zijn opgehitst door opportunistische demagogen. Maar het begon allemaal bij ons.

Bagatelliseer dat niet. Ik sprak met buurtbewoners die vertelden dat ze nooit gebruik zouden maken van een bibliotheek of zorgloket als die in een schoolgebouw gevestigd zouden worden: “daar krijgen ze mij met geen stok meer in”. Ik spreek veel jonge mensen die blijven roken, ondanks de mentaal zeer ondermijnende foto’s op hun peperdure pakjes sigaretten: ik laat me mijn peuk niet ook nog afpakken. Ik sprak honderden jongeren die hadden ervaren dat school meestal niet thuis gaf als ze

² Helaas geen verzonnen voorbeeld

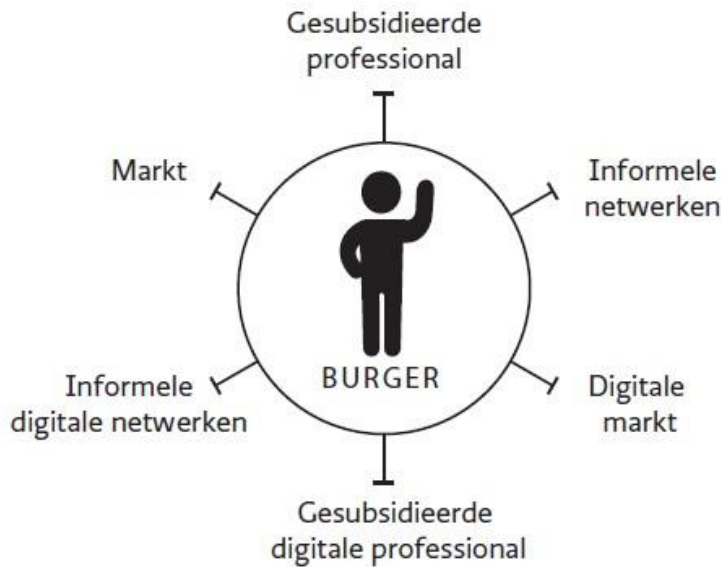
een zwaar leven hadden: docenten waren vooral bezorgd “dat hun school er onder zou lijden”! We kennen de dossiers van duizenden vluchtelingen die jaren hebben gezwoegd op een taal die ze nooit zouden leren beheersen. Ze zijn daar alleen maar armer van geworden, in geld en in illusies. Geen project in mijn leven ging me zo onder de huid zitten als het onderzoek onder al die nette mensen die stiekem in een vakantiewoning moeten wonen omdat beleidsmakers niet willen snappen wat woningnood echt is – en bang zijn dat ze met meer goedkope woningen hun dorp of wijk onleefbaar maken. Zowel in corporatieland als in plattelandsgemeenten domineert de ‘sloebervrees’. Beslissers voelen zich veel meer verwant met omwonenden dan met onwonenden, en hebben geen enkele prikkel om snel veel goedkope woningen bij te bouwen. Zelfs woningcorporaties komen daar mee weg zonder dat de minister ze aanspreekt op de steeds verder groeiende wachtlijsten.

Een flink deel van de armoede in Nederland is veroorzaakt door regelgeving. Tot in de jaren zestig ging 80% van de jongeren rond zijn 14de werken (dat is immers een internationaal mensenrecht, het verwerven van inkomen uit arbeid), en je kunt moeilijk volhouden dat de huidige ophokplicht ervoor gezorgd heeft dat er voor elke schoolzwemmer straks een fiets naar succes klaarstaat. Vluchtelingen mogen nauwelijks werken. Het delen van een huis is nauwelijks toegestaan, laat staan dat je in je tuin of op je erf een huisje mag bijplaatsen voor iemand die klem zit. En ook voor de laagste inkomensgroepen ligt de belastingdruk rond de 35% van het inkomen.

Ook de hoge woonlasten waren ondenkbaar zonder de van overheidswege veroorzaakte schaarste. Er zou in Nederland geen woningnood zijn als mensen die wachten op een huurwoning woonrechten krijgen. In veel gemeenten kunnen woningbezitters een gedoogvergunning krijgen om in een vakantiewoning te wonen terwijl hun huis verbouwd wordt, maar is dat voor mensen zonder woning geen optie. Waarom mag geen enkele grondbezitter (zoals boeren) een paar flexwoningen neerzetten voor mensen die echt knel zitten? Waarom kunnen gemeenten niet – zonder blokkaderecht voor mensen die al een huis hebben – 10% van hun parken gebruiken voor tijdelijke woonprojecten waarmee we de voltooiing van het Nationaal Programma kunnen uitzetten?

Vrijheid kan van links komen

In de huidige tijd is het heel goed mogelijk om iedere burger de ruimte te geven om iets van zijn of haar leven te maken. Je hebt geen school nodig om een taal te leren. Je hebt geen woningcorporatie nodig om goedkoop te kunnen wonen. Als we de omslag zouden maken van aanbiederssubsidies naar gebruikersvouchers zou elk kind kunnen leren wat in zijn leven nodig is. We hoeven niet te stoppen met het bieden van publieke dienstverlening, zolang we iedereen maar de keus geven om uit te stappen uit systemen die niet bieden wat ze echt nodig hebben. Voor elke dienst die burgers nodig hebben zijn er ten minste zes soorten aanbieders, maar door het ‘primaat van de publieke professional’ wordt het burgers heel moeilijk gemaakt om zelf de perfect mix te maken.

Dat betekent niet dat we ons nu voor 100% op maatwerk hoeven te richten. Collectief of categoriaal aanbod is soms veel efficiënter, zeker als de mensen die er werken niet vooral bezig zijn met het sleuren aan de mensen die er eigenlijk niet op zitten te wachten.

Er is ten minste één voorbeeld van een wet waarin we proberen om een verantwoord evenwicht te vinden tussen dwang en maatwerk. Hoeveel er ook is aan te merken op de **Wet Zorg en Dwang**, we hebben er ten minste geprobeerd om ervoor te zorgen dat professionals niet zomaar de regie over het leven van hun cliënten kunnen overnemen. Er moet altijd sprake zijn van een reëel risico op schade voor de cliënt of zijn omgeving. In geval van twijfel zijn er vreemde ogen die mogen beoordelen of dwang gerechtvaardigd is. Maar wat vooral zo mooi is aan deze wet, is dat de cliënt en zijn naasten altijd het recht hebben om een alternatief voor te stellen. Toen zorgverleners mijn vader een zwaar antipsychoticum wilden voorschrijven mochten wij eerst kijken of er met een homeopathisch middel resultaten geboekt konden worden. De zorgverleners gingen daarin mee, en als ze niet waren meegegaan hadden wij het plan aan twee onafhankelijke psychiaters mogen voorleggen. Want Haldol geven aan een dementerende man, dat doe je niet zomaar.

Het bijzondere van de Wet Zorg en Dwang is dat deze alleen bedoeld is voor cliënten met een beperking. Voor cognitief 'normale' mensen bestaat zo'n wet niet, terwijl juist zij prima in staat zouden moeten zijn om een eigen plan te bedenken. Er is geen wet School en Dwang die een kind met Afrikaanse ouders het recht geeft om Frans te vervangen door Swahili. Er is geen wet Staat en Dwang die het verbod op wonen in een vakantiewoning heeft getoetst aan de vraag of er iemand beschadigd kan worden door een nette huurder in een net huisje. Er was een zeilmeisje dat dacht dat ze in vijftig havens meer zou leren dan op één Havo, en we weten hoe dat zou zijn afgelopen als ze geen geld voor twee boten had gehad.

Het mooie is, dat progressieve mensen nergens mee hoeven te stoppen op het moment dat ze 'vrijheid' weghalen uit de rechtse politiek. Op het terrein van kansengelijkheid is er veel te winnen als ieder jong mens zijn eigen route naar succes mag bepalen en vrijelijk mag beschikken over de hulp van informele, commerciële en digitale aanbieders. Het ombuigen van restrictief grondbeleid naar voorwaardelijk grondbeleid (als je het zo doet, mag het voor zolang als er geen andere oplossing is) is

helemaal niet zo moeilijk. Het bestrijden van armoede wordt een stuk eenvoudiger als we alle blokkades en belemmeringen voor een rijker leven wegnemen.

En natuurlijk, vrijheid is nooit absoluut. Aan mijn studenten gaf ik altijd ‘het recht om iets beters te verzinnen’. “Mijnheer, er staat dat we een essay moeten schrijven, mag ik ook een documentaire filmen?” En dan zeg je gewoon ja! Maar dat betekende niet dat studenten er mee weg kwamen als ze niets deden.

Tachtig zetels voor verenigd groen

Ik schreef dit artikel omdat ik het een zeer ernstige zaak zou vinden als de partijen die serieus aan de slag willen met onze klimaatproblemen geen meerderheid kunnen vormen in het parlement. Ik neem aan dat alle linkse mensen dat vinden.

De lezer zal gemerkt hebben dat ik het in dit stuk helemaal niet over het klimaat gehad heb. Dat hoeft ook niet. Wij weten precies hoe zorgelijk de ontwikkelingen zijn, en ook de mensen die nog niet op ons stemmen weten precies hoe zorgelijk wij het vinden. Het punt is alleen, ze gaan niet een ander vakje op het stembiljet inkleuren omdat ze ineens overtuigd zijn van klimaatverandering. Dat deel van het electoraat dat daar waarde aan hecht heeft ons allang gevonden.

We kunnen hopen – of is dat gokken? - dat onze ideeën voldoende nieuwe kiezers gaan aanspreken om een regering te mogen vormen. Maar stiekem weten we wel beter: het best haalbare is deelname aan een kabinet waarin we een sterk verwaterde versie van onze oplossingen mogen uitwerken. We mogen onszelf wijsmaken dat ‘alle beetjes helpen’, maar we weten dat dat niet zo is. Met halve maatregelen gaan we de hele wereld niet redden.

Dus moet nu alle linkse energie gaan zitten in het uitwerken van dat ene top-idee dat niets te maken heeft met klimaat, zwarte piet of vluchtelingen, maar precies datgene is waarvan kiezers zeggen: ja, daar word ik blij van. Ik denk dat een linkse, (minarchistische), sociale visie op keuzevrijheid precies is waar heel veel volk op zit te wachten. En als we naar het huidige regeringsakkoord kijken weten we dat ze zoveel vrijheid (in onderwijs, wonen en zorg) niet gaan krijgen van een groot deel van de coalitie.

Ik realiseer me dat het beeld dat ik schets van de progressieve elite heel onaangenaam is voor iedereen die zichzelf altijd als deel van de oplossing zag. Als geveer van kansen en als vechter voor gelijkheid. Maar wat als dat allemaal niet genoeg is, of erger nog, als we de verliezers van onze strijd kwijtraken aan partijen die geen haast maken met het klimaat en geen opvang willen bieden aan de slachtoffers van de wereldwijde verwoesting? Moeten we dan niet gaan uitzoeken of we uit een heel ander vaatje kunnen tappen?

Links Nederland hoeft niet op te houden met het streven naar gelijkheid en broederschap. Maar we moeten wel op zoek naar een manier om het derde motto uit de Franse revolutie, Vrijheid, te vertalen in oplossingen waaraan juist de meest kwetsbare mensen behoefte hebben. Want het volk gaat niet stemmen op partijen die zich geen raad weten met hun vrijheid.

Al snel na de val van Napoleon vormde zich een bestuurlijke elite die de schuld van onderdrukking en uitbuiting in de schoenen van ondernemers schoof. Ze wilden burgers beschermen tegen de vrije jongens in de vrije markt. En dat is nog steeds de toon van veel publicaties uit progressieve hoek.

Misschien is het te vroeg om te vragen om te stoppen met het demoniseren van de markt. Maar laten we niet de fout maken om het hele begrip 'vrijheid' in te kleuren alsof het volksvijand nummer 1 is³.

We moeten kwetsbare mensen blijven beschermen, maar dat kan ook zonder ze steeds weer te beperken en zonder het 'preferred suppliership' van publieke aanbieders. Een overkoepelende wet Staat en Dwang zou ervoor kunnen zorgen dat publieke professionals minder makkelijk zichzelf als norm kunnen opleggen aan mensen die diensten nodig hebben. Het zal een lange adem vragen, maar onze tijd biedt prachtige hulpmiddelen om de keuzevrijheid van burgers te verruimen. Verstandige, betrokken burgers kunnen net zo'n betrouwbare aanbieder van onderwijs en welzijn worden als de gecertificeerde professionals die nu vaak een monopoliepositie hebben. Die burgers kunnen beschikken over geweldige technologische hulpmiddelen. En als er wel echt vakmanschap nodig is, moeten we niet uitsluiten dat partijen in de markt soms beter zijn in het leveren van maatwerk dan de instituten die grote groepen mensen moeten bedienen.

Dit stuk was de uitwerking van een vermoeden. Het vermoeden dat volks weer links kan worden als we de grootste bronnen van ergernis weten aan te pakken. Maar vooral ook, het vermoeden dat afgehaakte burgers boven alles hun [grip op hun leven](#) terug willen. Als we ze die kunnen geven, op de nette en zorgvuldige manier die je van linkse partijen mag verwachten, dan mogen we hopen op een stevige positie in een volgende regering.

Bronvermelding volgt. Meer info op www.klaasmulder.com

³ Zoals wel eens lijkt te gebeuren als het neo-liberalisme de schuld krijgt van problemen die meestal veel meer met staatsfalen dan met marktfalen te maken hebben.